

KÖNYVISMERTETÉS.

J. Hankiss et G. Juhász: Panorama de la Littérature Hongroise contemporaine. Paris, Kra. Év. n. 8-r 348 l.

Voltakép az utolsó 60 év magyar irodalmával foglalkozik ez a francia nyelvű magyar irodalomtörténet, de bevezetésül röpké áttekintést ad történelmünkről és előbbi legnagyobb íróinkról. Pontos képet azonban ennek a 60 ének irodalmáról sem adnak a szerzők, csak főbb színeit mutatják be íróink palettájának. Azt is megvallják, hogy sok fontos adatot átsiklanak. Ennek az előkészítésnek dacára is meglep az az egyoldalúság, melyet annyira érzünk a könyv elolvasása után. Ez annál is sajnálatosabb, mert sok a szimpatikus azon vonások között, melyeket a két szerzőről megismerünk. Készségbevonhatatlan sokoldalú tájékozottságuk, mely a szoros tárgyon kívül az európai irodalom nagy területeit is felöleli. Rokonok velünk fajszeretetükben, mely félretéve a l'art pour l'art elméletet, aggódo gonddal keresi, mint tölti be költészetünk nemzeti hivatását a magyar élet tükrözésében, problémáinak fölvetésében és megoldásuk előkészítésében. De épen ezért fájlaljuk, hogy a francia érdeklődő nem nyer hű képet rólunk.

Ez az egyoldalúság rávilágít arra az ellentétre, mely elválasztja a háború után férfivá fejlett generáció jórészének lelkiségét a megelőzőétől. A nagy katasztrófa hatása alatt Hankiss és Juhász is a kellenél sötétebbnek látják a 67 utáni társadalmi és politikai életet.

Egyebeken kívül ez is egyik oka szerintem annak, hogy úgy kiemelik Vajda Jánost és Tolnai Lajost. Megértjük, hogy az újabb nemzedék le akar számolni a nemzeti hibákkal és épen ezért lázas buzgalommal kutatja őket a közelmúltban és a jelenben; természetes a követelése ez alkalmazkodásnak az új feladatokhoz, «új életformák» keresése az egyéni és nemzeti élet keretében, de aggodalommal látjuk, hogy nem mindig törődnek a folytonossággal, mely nélkül nincs egészséges fejlődés. Az irodalom terén itt klasszikusainknak arra az örökidőkre szóló etikai és hazafias hagyatékára gondolok, mely nem egy lényeges részében veszendőbe kezd menni újabb íróinknál. Azt hiszem, nem kell kifejtennem, kikre értem e szavakat, és azt sem kell mondanom, hogy Ady, Móricz Zsigmond, Babits és társaik megítélésében lényeges pontokban eltértek a könyv szerzőitől. Azonban vitatkozni fölösleges, mert céltalan. De nem hallgathatom el, hogy még Hankissékkal rokon állásponton is hibáztatnám azt a túlságos dicsőítést, melytől szinte hemzseg a könyv. Ugyan mit gondol az a francia ezek olvasására? Lehetetlennek tartja, hogy bármely irodalom oly tömegét mutathassa fel a nagyíróknak, és kételkedni kezd a könyv megbízhatóságában. Csakugyan a szép szavak nem egyszer felületességet takarnak. Ez a túlzott magasztalás mindig

aránytalanabbá válik. A «nagy lírikus generáció» gyűjtőneve alatt találkoznak Kosztolányival, Tóth Árpáddal, Juhász Gyulával, Oláh Gáborral, s árnyékukban még egy csomó, kisebb nagyság' húzódik meg: Gellért Oszkár, Szép Ernő, Füst Milán, Gyóni Géza, Bartalis János, Kassák Lajos. Lapokon keresztül méltatja később a könyv Szabó Lőrincet, Erdélyi Józsefet, erősen kiemeli Gulyás Pált, Ilyés Józsefet. Nem tűnnek fel ez annyira, ha nem kellene hiába keresnünk több oly írói egyéniségnek komoly méltatását, akik nagyon is gazdagították a magyar írók palettájának színfoltjait. Vargha Gyula alig kap 2—3 odavetetett szót. Hankissék hangsúlyozzák, hogy az irodalom a nemzeti kollektív lélek kifejezője, már pedig a háború, a forradalmak, a rettenetes 'béke' éveinek örök magyar lelkét, fajunk legnagyobb részének érzéseit senki sem szörlaltatta meg nála hívebben. Motivumainak újszerűsége, formáinak, nyelvének változatossága, eredeti frissesége — vagy ha kell — «modernsége» kirívóvá teszik ezt az igazságtalan mellőzést. Kozma Andor sem járt jobban. Az már természetes, hogy Bartóky Józsefniek nevét sem olvashatjuk. Sik Sándorról Prohászkaival kapcsolatban szólnak, bár melegen, azonban rendkívül röviden. Ő még jól járt, mert az ő lírikus tehetségű és sokban új színt hozó Harsányi Lajos — úgy látszik — szintén teljesen ismeretlen Hankissék előtt. Heinrich Gusztávnak nevét sem említik Hankissék, pedig új utakat mutatott a magyar irodalomtörténetírásnak; Katona Lajosról elismerik, hogy zseniális kutatója volt a középkornak, de kapcsolatát a magyar összehasonlító irodalomtörténettel nem érintik; nem csoda, hogy Király György valósággal egy szintre emelkedik vele a könyvben. Négyesy Lászlónál igazában csak verseiméleti kutatásait jelzik. Hogy művei valóságos iskolapéldái a legszigorúbb tudományos módszerességnek, a mély látásnak, finom elemzésnek, a biztos ízlésnek és a nemes magyar prózai stílusnak, erről semmitsem tud meg itt az olvasó, de pl. Földessy és Schöpfung aránylag elég beható jellemzés tárgyai. Négyesy példa arra, mily elbánásban részesülnek az ú. n. konzervatívok. A szellemi élet vezetőinek méltatásában is meg-megérzik ez az elfogultság.

Több méltányosság, több lehangoltság, szóval több igazság, sokkal eredményesebbé tette volna a mű hatását. Egyet meg kell még említenem: a könyv nyelve nem elég franciás és nem egy helyet erősen keresett. Itt sem ártott volna valamivel több a magyar értekező prózának nemes hagyományaiból.

KOC SIS LÉNÁRD.

Dr. Futó Jenő: Gárdonyi Géza. Hódmezővásárhely. Szerző kiadása, 1930. N. 8-r. 260 l.

Gárdonyi írói pályájának nem vetett véget halála. Könyveit még olvasák, s alakja és művésze is ma talán még élénkebben foglalkoztatja az irodalom bűvárait, mint életében. Mintha csak igazolni akarná ez a még mindig eleven hatás az író sírfeliratát: «Csak a teste» tért porladóra az egri vár sáncai közt, szelleme diadalmaskodik az enyészeten, él és hat tovább. Hatásának tényezői közt bizonyára első helyen áll ízes magyarsága s egyre mélyülő, szinte az askétizmusig zordonuló lelkisége; az irodalom bűvárait talán az egyszerűnek és művészinek izgatón érdekes összefonódása fordítja elsősorban irodalmi alkotásai felé.